

Paraszt sors Máthé János:
– magyar sors Magyarhermány
 kronológiája (1944–1964)
 Közreadja: László Márton
 Pro-Print Kiadó,
 Csíkszereda, 2008.

Jó ötven évvel ezelőtt a magyar nép többsége paraszt volt. Így aztán ha a magyarság megpróbáltatásairól beszélünk, jórészt a parasztság próbatételéről van szó. A kommunista politika szétverte, megszüntette ezt a nemzetmegtartó osztályt mind a maradék Magyarországon, mind az egész Kárpát-medencében. Kádárnak jobban sikerült, mint például Ceaușescunak. Talán a kettős nyomás dacosabbá, ellenállóbbá tette a székely népet? Erről a kettős elnyomásról és a vele szembeni makacs ellenállásról szól ez a megrázó csíkszeredai könyv.

Máthé János (1898–1986) a székelyföldi Magyarhermány lakója, gazdálkodó. Abból a némi iskolázottsággal is rendelkező rétegből való, amelynek tagjai könyvszerető, olvasó emberré, sőt mint könyvünk szerzője, író, publikáló emberré váltak. Máthé János önmagát krónikásnak, Magyarhermány székely-magyar lakói (ahogy magát is meghatározta) a falu tudósának tekintették.

Már édesapja kijárta a székelyudvarhelyi kollégium négy osztályát, s miként fia kéziratanyagában olvashatjuk: „... újságokat járatott, nagyon szeretett olvasni, falusi ember létére sok könyvet vásárolt, értékes munkákat hagyott reám, ezekből mint gyermekember kezdtem magamba szívni a szellemi vagyont, amit aztán nem lankadó szorgalommal gyarapítottam.” Máthé János maga is diákja volt az említett kollégiumnak, de tanulmányait gazdasági kényszer miatt abba kellett hagynia. Az olvasást, a studiózást azonban folytatta, örökölt szellemi „vagyonát” nem szünt meg gyarapítani hosszú élete során, s az erdélyi magyar szellemi élet elfogadott képviselőjévé vált. Sylvester Lajos szerint „Erdővidék legműveltebb embere”, „történész, közgazdász, etnográfus, nyelvjáráskutató” volt.

Bár a könyv függeléke is közöl néhányat nyomtatásban megjelent írásaiból (a bibliográfia huszonhét címet tartalmaz), csak kettőt emelünk ki közülük, hogy jelezzük a szerző társadalmi elismertségét. A kisbaconi Benedek Elek Emlékház avatásán őt kérték fel az ünnepi beszéd megtartására (1969), s ő nyitotta meg 1970-ben a Baróton tartott népi egyetemet. Itt hangzott el az a vallomás értékű és útmutató kijelentése, hogy: „Az iskolai tanuláson kívül a tudásszerzésnek van egy később igénybe vehető hatékony módszere ... – ez a tudásvágyból fakadó önképzés. Magamról tudom, hogy a

kitartó és erős akaraton nyugvó önképzés módszerével a szellemi munkások körén kívül álló ember is a tudás és a tudomány nagy területén teheti jártassá magát.”

Tudjuk, hogy a publikált műveken kívül kéziratban maradt a 245 oldal terjedelmű *Magyarhermány monográfiája* című munkája, s a Securitate egy 1983-as jelentésében szerepel a *Székelyek története* (300 gépelt oldal), valamint az *Erdély története* (körülbelül 300 oldal) című műve.

Máthé János életének kronológiáját olvashatjuk a csíkszeredai kiadó jóvoltából az 1944 és 1964 közötti időkből. A román kiugrással (augusztus 23.) és az azt követő rablásokkal, a hírhedt szárazajtai vérengzéssel kezdődik ez a szomorú történet. Nem részletezem a Maniu-gárdisták garázdálkodását (Máthé János megteszi), de elképzelhető a tevékenységük, ha azt még a szovjet hadsereg is megsokallta, és november 13-án kiharcolta a románokat Észak-Erdélyből. 1945 márciusában azonban visszatérhettek. S ekkor – miként Máthé János megállapítja, „a népet talpuk alatt érezvén” szinte „kéjelegve” gyötörték a székelyeket, különösen annak legszorgalmasabb rétegét. Ez a nép azonban a kibírhatatlan mértékű beszolgáltatások, rekvirálások, kilakoltatások és ingyen szolgáltatások, a hamis szabotázspercek ellenére sem törik meg. A román kommunistákkal talán túlzott megalkuvással együttműködő Magyar Népi Szövetség, miként szerzőnk érzékletesen írja: „a kommunista párt politikai rövidlátással megszervezett ideológiai inasa” székelyudvarhelyi gyűlését (1946. június 30.) a felvonuló tömeg a sorfalat álló rendőrökkel együtt „elsodorta”.

Ugyanakkor ez a nép képes volt megkülönböztetni! Amikor az 1947. évi november 6-i bejegyzés szerint a Maniu-ellenes per politikai előkészítése érdekében szervezett gyűlésen egy kommunista küldött elkiáltotta, hogy „Halál Maniura!”, a Szárazajtat nem feledő nép néma maradt, gondolván – miként Máthé megjegyzi: „Mi köze a magyarságnak a románok politikai ügyeihez.”

A politikai nyomás nem gyengült, sőt a rendszer megszilárdulásával fokozódott. Különösen elviselhetetlenné vált az 56-os magyar forradalom idején tapasztalható rövid ijedség után, főleg akkor, amikor megindult a kényszerkollektivizálás. A krónikából megtudjuk, hogy a nyomásnak legtovább Magyarhermány és Szárazajta állt ellen. Nyilvánvaló, hogy ez nem véletlen.

Persze azt sem hallgatja el Máthé János, hogy akadtak a magyarok között is a kommunistákat kiszolgáló hitvány emberek: „Magyarnak született, magyarul beszél, de söpredék testének, lelkének minden fizikai és szellemi képességével marja, rágja és pusztítja fajtájának életét és vagyonát.” Többször is említi a kronoló-

giában, hogy minden évben akadt néhány bátor ember, akiknek ajkán, bár „a népi demokrácia mindent megtiltó, megfojtó csendje ül a templom előtti téren”, szilveszter éjjelén mégis felhangzik az imádság: „Isten, áldd meg a magyart!”

Máthé Jánost természetesen állandóan figyelte a Securitate. Zaklatták, perbe fogták, ellenőrizték levelezését, elkobozták kéziratait. Tudták róla, hogy nézeteihez ragaszkodó, elvhű magyar ember, tehát a rendszer ellensége. Tudták, hogy példája és írásban rögzített véleménye veszélyes, különösen az ifjúságra. A Securitate egyik irata szerint „...nézetei és munkái a

fiatal, erre fel nem készített generációk kezébe jutva arra készíthetik ezeket, hogy olyan tetteket kövessenek el, amelyekkel szemben az állami szerveknek fel kell lépniük.” Máthé mindennek tudatában volt, de nem tört meg: állta a csapásokat, nem hajolt meg, legfeljebb elhajolt az ütések elől.

Máthé János és népe példája biztatás minden magyar számára. S az a körülmény, hogy ez a mű Csíkszeredában, tehát Romániában megjelenhetett, talán annak a jele, hogy ami rég volt, elmúlt, sorsunk jobbra fordul.

Török Bálint

CSIKÓFOGAT – Fiatal alkotók estje

A Magyar Írószövetség szeretettel meghívja Önt és kedves barátait
2010. május 5-én, szerdán, 18 órától

Dobai Bálint és Márkus András
erdélyi költők estjére.

A szerzőket Szálinger Balázs költő mutatja be,
az est moderátora Erős Kinga kritikus.

Helyszín: Magyar Írószövetség, 1062 Bp. Bajza u. 18.

A Csikófogát című estsorozat 2010-ben határon túli fiatal alkotókat mutat be. Márciusban Szalai Zoltán felvidéki író Mizser Attila szerkesztő mutatta be. Áprilisban a vajdasági Sikoly című folyóirat két szerkesztője Csík Mónika költő és Sándor Zoltán író voltak az estsorozat vendégei, velük Pécsi Györgyi kritikus, szerkesztő beszélgetett.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

A rendezvénysorozatot támogatja:
Nemzeti Kulturális Alap • Szülőföld Alap

Sándor Zoltán, Pécsi Györgyi, Csík Mónika és Erős Kinga

Mizser Attila, Szalai Zoltán és Erős Kinga